

עלון האגודה

עובדיה בן שלום
ד"ר יגאל בן שלום
מייסד האגודה

האגודה לטיפוח חברה ותרבות, מורשת יהודי תימן מיסודו של עובדיה בן-שלום

גיליון מס' 42

www.teman.org.il | hatemanim@gmail.com | 09-8331325 | 580013522

חברים המבקשים לקבל את העלון בדואר על מנת להפיץ את העלון במקום מגוריהם יכולים לפנות אלינו בטלפון או בדוא"ל

דבר יו"ר האגודה

ד"ר יגאל בן שלום

התערוכה פתוחה לקהל הרחב מהארץ ומהעולם.

משלחת האגודה חזרה בחודש תמוז מכנס בינלאומי: "מספרד ועד תימן - מחשבת הרמב"ם ותפוצתה בקהילות ישראל". הכנס התקיים באוניברסיטה של אמסטרדם בהולנד בתחילת חודש תמוז. בכנס נשמעו הרצאות וחידושים מפי מיטב החוקרים באירופה וישראל. בין הנושאים אשר נדונו בכנס: הרמב"ם ויהודי תימן, מורה נבוכים בתרגום להולנדית: בחירות ותוצאות, מגמות בחקר הרמב"ם בעשורים האחרונים, "אמר המעתיק": שלוש הערות המתרגם בפירוש המשנה לרמב"ם לסדר נשים, הרמב"ם בין תבונה להתגלות, הלכות המלכים של הרמב"ם ועוד נושאים חשובים. חברי המשלחת נפגשו במהלך הביקור בהולנד עם אישי ציבור, חברי פרלמנט, ראשי ערים ובקרו בשגרירות ישראל בהולנד. ימי עיון ותרבות התקיימו בחודש תמוז בים המלח ונמשכו 4 ימים. השתתפו בהרצאות המרתקות ובמופעים התרבותיים קרוב ל-400 חברי אגודה מרחבי הארץ.

במהלך חודש אב מתכננת האגודה מספר אירועים. ביום חמישי י"ד באב 15/8 נקיים את יום הזכרון השנתי לנשיא האגודה עובדיה בן שלום, בהיכל התרבות ע"ש אריק איינשטיין ברחוב ברמן 6 בנתניה. פרטים במזכירות האגודה. האירוע המרכזי בחודש זה יהיה לציון 400 שנה להולדת ר' שלום שבזי. האירוע יתקיים בכיכר העצמאות בנתניה ביום שלישי כ"ו באב 27/8 בשעה 21:00. ישתתפו מיטב הזמרים והאמנים. הציבור מוזמן. הכניסה חופשית.

המעבר מחודש תמוז לחודש אב מעורר בנו את זכרון הבקעת חומות ירושלים בחודש תמוז וחורבן בית המקדש בחודש אב. בספרו סערת תימן, כותב הרב עמרם קרח, בפרק הראשון "מימים ראשונים", אומרים כי "בחרבן בית ראשון נתפזרו מהיהודים וגלו לאי ערב לחציו הצפוני הנקרא חגאז ולחציו הדרומי הנקרא ימן (תימן). יהודי תימן מונים בתשעה באב את שנות הגלות מחרבן בית ראשון בנוסף למנהג שאר עדות ישראל המונים את הגלות מחרבן בית שני. יציאת היהודים מירושלים לפני החורבן מתקשרת לנבואת ירמיהו המלין על השחיתות בצמרת השלטון ותוקף את ההנהגה הרוחנית והמדינית ואומר: "ונתתי אותם ביד איביהם וביד מבקשי נפשם... ואת ערי יהודה אתן שממה מאין ישב" (ירמיהו לד, ט). ההיסטוריה של יהודי תימן מתחילה אי שם בתקופה זו, לפנייה או אחריה. בבואנו לספר את קורות אבותינו שנדדו לתימן ואת המוצאות אותם, עלינו להסתייע בעדויות כתובות ובמצאים ארכיאולוגיים. יוזמה חדשה של האגודה לטיפוח חברה ותרבות, תיעוד ומחקר, תמצא את ביטויה בתערוכה היסטורית אשר לא הייתה כמותה. תערוכה זו תביא לידי ביטוי את תולדות יהודי תימן משחר ההיסטוריה ועד ימינו אלה. מוזיאון ארצות המקרא בירושלים עוסק בימים אלה עם צוות מקצועי ומיומן של המוזיאון בגיבוש התערוכה. בוועדה המייעצת מכהן פרופ' יוסף יובל טובי ומומחים נוספים. התערוכה היסטורית מתוכננת להיפתח בתחילת שנת 2020 במוזיאון בירושלים. אנו צופים מאת אלפי מבקרים במשך שנה שלימה בה תהיה

אהבת החבר – היסוד בתורה

עותניאל מנצור

פסיקת הרמב"ם, וז"ל: "קדשת תפליין - קדשה גדולה היא, שכל זמן שתפליין על ראשו של אדם ועל זרועו, הוא ענו וירא, ואינו נמשך בשחוק ובשיחה בטלה, ואינו מהרהר במחשבות רעות, אלא מפנה לבו לדברי האמת והצדק".

יש לציין שמנהג תימן בהנחת תפליין בתעניות ככל הנראה לא תפס והשתרש, לפחות לא עד עליית היהודים ארצה. וכבר חקר, בדק ועמל ידידנו הרב אהרן קאפח במאמרו 'הנחת תפליין בתעניות - הטעם המסתבר' לבדיקת מנהג זה בסידורי תימן הקדומים והחדשים שאין שום זכר למנהג זה. וכן כתב ד"ר משה גברא בספרו 'מחקרים בסידורי תימן' שאין אזכור מפורש על הנחת תפליין בתעניות, ואין שום שינוי בין ימים אלו לימי החול.

לעניין ט' באב: יש לציין שמסתבר שמנהג תימן הקדום היה להניח תפליין בשחרית של תשעה באב כמו בכל יום, שהרי לא ראינו שום התייחסות ושינוי מנהגים בשחרית של תשעה באב, לא בעניין התעטפות בטלית ולבישת התפליין, ולא החלפת שירת הים בהאזינו, ולאי אמירת ברכת כהנים, ואין אמירת סליחות תוך כדי העמידה וכיוצא בזה. וכתב הרב שלום נגר הביא בספרו 'תשובות הרב קאפח' עמ' קסו שמנהג הנחת תפליין בתעניות הוא מנהג קדום, ושזהו מנהג תימן.

ועוד העלה על הכתוב בעל ילקוט-משה שמנהג תימן הוא להניח תפליין במנחה של תעניות, ושיהודי תימן משמרים מסורת זו שנים רבות עד עצם היום הזה, וז"ל: "מנהג יהודי תימן בתעניות להניח תפליין גם במנחה, שכיון שאין שכרות בצום, מן הראוי להניח גם במנחה. ונהגו שלא יחלצו את התפליין מיד בסיום תפילת מנחה, אלא בזמן אמירת המילים 'למען ירבו ימיכם' בקריית

בדברי רבנו הרמב"ם לא מצאנו התייחסות להנחת תפליין במנחה של תענית, ולא שום עידוד לכך, וכ"כ בהלכותיו: "ובכל הצומות האלו אין מתירעין ולא מתפללין תפלת נעילה, אבל קורין בתורה שחרית ומנחה ב'יחל משה' (שמות לביא), ובכלן אוכלין ושותין בלילה, חוץ מתשעה באב".

ולעניין תשעה באב כבר סידר לנו זאת בהלכות תפילה, וז"ל: "בתשעה באב בשחרית קורין 'כי תוליד בנים' (דברים ד, כה) ומפטרין 'אסף אסיפם' (ירמיה ח, ג), ובמנחה קורין 'יחל משה' (שמות לביא) כשאר ימי התעניות. ובשאר התעניות שאנו מתעניין על מה שארע לאבותינו - קורין בשחרית ובמנחה: הראשון קורא 'יחל משה' ארבעה פסוקים, וקורא השני והשלישי מפסל לה' עד 'אשר אני עשה עמך' (שם לד, א-ו)".

יוצא אפוא, שאין שום מנהג וזכר בתעניות להנחת תפליין בדבריו של רבנו הרמב"ם. אך נראה לענ"ד שגם אליבא דרבנו הרמב"ם יש עניין בהנחת תפליין בתעניות כפי שנראה להלן.

וכ"כ רבנו הרמב"ם בהלכות תעניות: "יש שם ימים שכל ישראל מתענים בהן מפני הצרות שארעו בהם, כדי לעורר הלבבות ולפתח דרכי התשובה, ויהיה זה זכרון למעשינו הרעים ומעשה אבותינו שהיה כמעשינו עתה, עד שנגרם להם ולנו אותן הצרות; שבזכרון דברים אלו נשוב להיטיב, שנאמר: "התודו את עונם ואת עון אבתם" (ויקרא כ, מ). ע"פ פסיקה זו של רבנו הרמב"ם מובן מדוע דווקא בתעניות יש עניין מיוחד, היינו מצוות הנחת תפליין במנחה של תענית. זאת מתוך כובד ראש והרחקה ממחשבה בטלה בזמן הנחת תפליין, והרי אין יום ראוי יותר מן התענית שבו נהיה מעוטרים בתפליין שהן מביאות אותנו לדברי האמת והצדק. ע"פ הדברים הללו אנו מבינים את

שמע של ערבית, והוא מנהג מאז תקופת הגאונים, ובידי יהודי תימן נשתמר עד עצם היום הזה".

יש לשים לב שבעל ילקוט-משה סובר שהנחת תפילין בתעניות היא משום שאין שכרות, ואם אין שכרות ראוי לו לאדם להניח תפילין גם במנחה של תעניות, ושכן המנהג השמור עד ימינו ביהודי תימן. הדבר מחזק את דברי רבנו הרמב"ם שתפילין זמנם כל היום, ועל כן ברגע שהוא יכול לשמרם ולהתנהג עמם בקדושה עליו להניח, ושאל השואל ואמר: האם על האדם שידוע ביום חול שאין הוא בשכרות להניח תפילין במנחה? וצ"ע. וכ"כ הגר"י צוביירי בפירושו לסידור 'כנסת הגדולה': "להניח תפילין בימי הצום גם בתפילת מנחה". וכן הוא מנהג יהודי עדן הקדום: "מנהגינו להתעטף בטלית בתפילת מנחה, אמנם תפילין אין לובשים כי אם בתענית ציבור".

ברם, יש לציין שלפי מהר"ץ אין חיוב או מנהג בהנחת תפילין, שהרי לא הזכיר כלל וכלל את מנהג הנחת התפילין במנחה של תעניות. אך כפי

שראיתי בדבריו של ד"ר משה גברא יש פתחון דרך בדבריו של מהר"ץ על ימי החול, שמשם אפשר להסיק על ימי התעניות, וכך כתב מהר"ץ, וז"ל:

"טוב ונכון להדר ללבוש תפילין במנחה וכתב של"ה דף ק"ב ע"א שנתפשט המנהג בכל א"י ובכל מלכות ישמעאל להניח אפילו במנחה... גם אני הצעיר ראיתי מו"ז שהיה מניח דר"ת במנחה". ועל כך האיר את עיני ד"ר משה גברא בדבריו על דברי מהר"ץ, וז"ל: "ברור, שדברים אלו מתייחסים לחול ולא לתעניות, מ"מ, יתכן כי דברים אלו יצרו השראה ועידוד להניח תפילין גם בתעניות... נמצאנו למדים ע"פ המקורות שבידינו, כי עד הסוף המאה הי"ח, היא תקופת מהר"ץ, **המנהג הפשוט בתימן היה להניח תפילין בארבע הצומות בבוקר בלבד, כמו בכל יום רגיל, ולא היה נוהג להניח תפילין במנחה. זהו מנהג תימן הפשוט והקדום, בהתאם לרס"ג ולרמב"ם.** המנהג להניח תפילין אף במנחה הוא מנהג מאוחר בתימן, והחל להתפשט בדורות האחרונים בלבד, במאות הי"ט והעשרים".

על קצה הלשון

מילים וביטויים השאולים ממגילת איכה משה אוסי

קובל על הידרדרות צאן מרעיתו: "אִיכָה הִיָּתָה לְזוֹנָה קְרִיָּה נְאֻמָּנָה". בעברית החדשה הייתה "איכה" למילת עגה, סלנג, בהגייה מלעילית: פּרצוּף אי-כה, וגם 'פרצוף של תשעה באב' – פנים עצובות, ומימי אי-כה – לציין דבר שעבר זמנו. נעמי שמר שילבה את המילה 'איכה' בשירה 'ירושלים של זהב': "איכה יבשו בורות המים", וביקשה לרמוז שלעיר העתיקה אין חיות בלי היהודים שבה.

מְגִלַת אִיכָה היא קובץ של חמש קינות, שנתחברו לאחר חורבן בית המקדש הראשון. חז"ל מייחסים את חיבור המגילה לירמיהו הנביא, ומכנים את הספר "מגילת קינות", וכך שמו בשפות אירופה Lamentationes - קינות בלטינית. המגילה פותחת ב- "אִיכָה יִשְׁבֶּה בְּדָד". 'איכה' – צורה מוארכת של מילת השאלה 'איך', והיא משמשת במקרא לפתיחת שאלה רטורית, שהיא אמירה יותר משאלה: "אִיכָה אֶשָׂא לְבַדִּי טְרַחְכֶם וּמִשְׁאָכֶם וְרִיבְכֶם" – מלין משה על כובד משאו, וישעיהו

העברית החדשה התעשרה במגוון מילים וביטויים אחרים שמקורם במגילה, ואחד מהם "חדשים לבקרים", הנשמע הרבה בגרסה "חדשות לבקרים", שמקורו בפסוק: "חֲדָשִׁים לְבִקְרִים רָבָה אֲמוֹנֶתְךָ" – בוקר בוקר רבה האמונה בך.

ישנם ביטויים ששאלנו ממנה ואינם קשורים בהכרח בקינה או בַּאֲבֵל: הביטוי 'ירד פלאים' למשל, שאול מן הפסוק "לֹא זָכְרָה אַחֲרֵיָהּ וַתֵּרֶד פְּלָאִים". והיום אומרים: מספר התאונות ירד פלאים, או הפעילות בבוסרה ירדה פלאים. ירד פלאים – ירד ירידה גדולה ומעוררת פליאה. ועוד כתוב במגילת איכה: "עֵינַי נִגְרָה וְלֹא תִדְמָה מֵאֵין הַפְּגוּת" – עיניי אינן חדלות מלבכות ולדמוע; "מֵאֵין הַפְּגוּת" – בלי הפסקה; ומכאן: הפוגה בקרבות או הפוגה בגשמים. הצירוף 'בן טיפוחים' – אף הוא ממגילת איכה: "אִם תֹּאכְלֶנָּה נְשִׁים פָּרִים עֲלֵלֵי טְפָחִים". לטפוח – לגשש ולמשש, ואף להכות ביד, מן המילה 'טפח' – מידת רוחב כרוחב כף יד. ויש אומרים שהילדים נקראים "בני טיפוחים", כי טופחים עליהם, דרך חיבה ושעשועים. בפסוק אחר כתוב: "פְּלִיט וְשָׂרִיד אֲשֶׁר טְפַחְתִּי וְרִבִּיתִי", ומכאן לטפח בלשוננו, לגדל. כיום מקובלת האמרה "לא עליכם", בהוראה 'שלא תדעו צרה זו' – ביטוי זה שאול מהקינה, אלא שהוא מופיע בא' ולא בע': "לֹא אֶלֵיכֶם כָּל עֲבְרֵי דָרְךָ" (א' ב').

"בְּנֵי צִיּוֹן הַיְקָרִים הַמְּסֻלָּאִים בְּפֹז" (ד' ב) – 'פֹּז' הוא זהב המפורסם בזהו ובערכו, והוא קרוב למילה הערבית 'פֻּצָה' – כינוי לגוש כסף, ובעברית החדשה – 'ושמש פֹּז זורחת' – קרני השמש המבריקות כעין הזהב. 'מסולא' משמעו ששוקלים אותו ומכאן בהשאלה שהוא יקר ומוערך, ומקוננים על בני ציון שבעבר היו נשקלים ונערכים בזהב פֹּז וכיום הם שווים לנבלי חרס הקלים להישבר. 'מסולא' קרובה ל'שורש סל' – כלי שמעמיסים עליו דברים.

"הַעֲטוּפִים בְּרָעַב בְּרֹאשׁ כָּל-חֻצוֹת" (ב' יט) – "הַעֲטוּפִים בְּרָעַב" – בימינו נאמר 'מתעלפים מחמת רעב'. המילה 'חוצות' משמעה מחוץ לבית,

והיא כינוי לרחובות מרכזיים או לשווקים, כמו אצל בַּלְעָם ובלק "וַיָּבֵאוּ קְרִית חֻצוֹת" (במד' כ"ב ל"ט), ובימינו "קְרִית חֻצוֹת" כינוי ליריד בירושלים.

"נִפְלָה עֲטַרְתִּי רֵאשֻׁנו" (ה' ט"ז) – העטרה היא כתר המלך או מצנפת לנשוא פנים, ובהשאלה מתן הערכה וכבוד, כמו "אֲשֶׁת-חֵיל עֲטַרְתִּי בַעֲלָה" (משלי י"ב ד). והפסוק בא כמשל על בית המקדש שהיה מחמד עינינו. ובימינו "נפלה עטרת ראשנו" נאמר בהספד על נפטרים; וכן הביטוי 'להחזיר עטרה ליושנה'. נראה שה'עטרה' הקדומה הייתה עשויה מצמחי בושם ותבלינים, כפי שהיו מעטרים שחקנים ואומנים ביוון בעלי דפנה. כמו כן, הערבית תוכיח: עֵטֶר הוא בושם או צמח ריחני, ומכאן משפחת 'עֵטָאֵר' שהתעסקה בתבלינים, בשמים וצמחי מרפא (המילה 'דפנה' היא יוונית, ובתחריזות ביוון הקדומה, נהגו לעטר את ראש המנצח בור של עלי דפנה, ומכאן הביטוי "לא נח על זרי הדפנה" – המשירך לפעול וליצור למרות שכבר עיטרו אותו בדפנה – סמל לניצחון ולתהילה).

"וַיַּצִּיבֵנִי כַמְּטָאֵר לַחֵץ" (ג' ב) – המילה 'מטרה' כציון לכיוון יריית החץ, היא רק אחת ההוראות; ההוראה בבסיסה היא משמר ובית כלא, כפי שמוכיח השורש שהוא נט'ר, הנוטרים הם השומרים, ואת ירמיהו כלאו ב'חֵצֶר הַמְּטָרָה'.

והמגילה תרמה אף לסלנג העברי: הפועל 'להכפיש' – לבזות ולהטיל דופי באחר; ובמגילה: "הַכְּפִישְׁנִי בְּאֶפְרָיִם" (ג' ט"ז). 'להכפיש באפר' – הוא סימן לאבלות, שהאָבֵל מתפלש בעפר, ובחילופי כ/ב – כפש/כבש – כאילו אמר: כבש אותי בעפר, וקרוב אליו 'כבש פניו בקרקע'.

ונסיים בדברי נחמה: "הַשִּׁיבֵנו ה' אֵלֶיךָ וְנִשְׁבָּה" – כתוב במגילה, ונוכל לשער שהפסוק הזה הדהד בזיכרונה של נעמי שמר כשכתבה: "השיבני ואשובה אל הארץ הטובה".

לתגובות, לשיעורים ולהרצאות

Mosheossi@gmail.com 09-8335016

קיסוסית מאוצבת *Cissus digitatatum*

פרופ' זוהר עמר

חלקה

צמח מטפס, בעל קנוקנות, ממשפחת הגפניים. עלים בשרניים, מחולקים ל-5-8 אונות כאצבעות יד ושפתם משוננת. הפרי ענבה קטנה. נפוץ בתימן באזורים שבין 1400 – 2500 מטר. בית גידולו מצוקים ומטפס על קירות.

הצמח נזכר בשם "חלק" בידי העורך התימני של פירוש רבינו נתן אב הישיבה, למילה "אירוס" שבמשנה (כלאים ה, ח). המשנה עוסקת בכלאי הכרם וזיהוי זה מתאים לכאורה להקשר ההלכתי, שאכן המכוון לצמח הדומה לגפן בעלים ובפרי, אך אין בכך להפכו לכלאים. ייתכן שהפירוש הזה אינו מתייחס כלל ל"אירוס" אלא ל'קסוס' הנזכר בסמיכות לו: 'האירוס והקסוס – אלחלק ואלעלפק'. גם במסכת סוכה (ד, א), תרגם עורכו של רבנו נתן : 'קסוס – עלפק'. נראה שיש לתקן ולגרוס 'קלפק' (فلق) שהוא בתימן שם נרדף ל'חלק'.

לפי התיאורים השונים מימי הביניים מדובר בצמח הגדל בתימן כגפן, דומה לו בעליו ובענפיו. בעל אשכול פירות קטנים כענבי הבר המשחירים עם הבשלתם. משתמשים בעלים לבישול הבשר, מקנה טעם חמצמץ. מכינים מכינים רוטב המעורב בקרטם הצבעים (עצפר). יהודי תימן השתמשו בעלים שלו לרפואה כרטיות על פצעים מוגלתיים וכנגד נפיחות. הם גורמים לריכוך העור ומאפשרים את ניקוז המורסות. בתימן משתמשים בו עד היום למאכל ולרפואה. מבשלים את העלים למשך הלילה בתנור מסורתי (או חצי שעה בסיר לחץ). לאחר מכן מכינים מהם מעין עוגיות שטוחות בקוטר כעשרה ס"מ ומיבשים אותם בשמש. מהם ניתן להכין תוספי מזון כמו רוטב או למטרות רפואיות. המחקר המדעי הראה שבגבעול הצמח ריכוז גבוה של חומרים מעכבי חמצן ואנטיביוטיקאליים.

* מתוך האנציקלופדיה לצמחי תימן (בהכנה). ניתן לבקר באתר של המחבר "קדמוניות הטבע" ולמסירת מידע אותנטי לכתובת: amarzoh@gmail.com

בן אדם מה קרה באדם

האגודה לטיפוח חברה ותרבות,
תיעוד ומחקר מזמינה את חבריה
ימי עיון תרבות
בשבת פרשת
"שופטים"

ליל שבת ושבת 6-7.9.19

תפילות לפי מסורת אבות
עונג שבת (גי'עלה) בשירה מקורית
דברי תורה והרצאות מרתקות

יום חמישי בערב 5.9.19

שיחה לקראת חגי תשרי
והופעה של האמן
משה גיא

3:00 לפנות בוקר
הסעות וסליחות בכותל
(הלוך חזור חיים)

מחיר לזוג:

חמישי חצי פנסיון | שבת פנסיון מלא
2,400 ₪ לא כולל הסעה

חמישי - שבת

הי-ז' באלול תשע"ט 5-7.9.19
במלון יערים, מעלה החמישה

לפרטים והרשמה: יפה לוי 09-8331325, 054-3516699 אהובה 050-2399543, מירב קעטבי 050-8780060
וכן אצל הפעילים: ציון אחרק 052-5550120, אתי דעוס נגר 053-2775008, שלמה עוזרי 050-5957572, שאול ליבי 050-7672906
משה חריר 050-8515617, שמעון לוי 050-6704448, צביה כוכבי 052-5948334, צביה ציוני 054-4554751, שלמה מקבילי 050-5262298
נחום גריידי 050-7701196, נעמי עטיה 052-5301993, ציפורה חביב 053-3772263

יחס בני תימן למנהג הסנדקאות

הרב נהוראי והב

מדברי הערוך שלא הכיר החיבור ילקוט שמעוני שנערך במאה ה"ג, שנים רבות אחריו. וכבר העיר ר' אליהו בחור (המאה ה"ט) בס' התשבי: "נוהגין לקרוא למי שמחזיק בן חבירו למולו **סנדק, ולא מצאתי הלשון הזה בשום מקום, גם בעל הערוך לא הביאו.** והלועזים קורין לו בעל ברית". אך כן מצאנו לפנינו במדרש תהילים מאוחר למזמור לה עה"פ "כל עצמותי תאמרנה" - הולך הדרשן ומונה מצוות הנעשות בכל איבר ואיבר בגוף: הצפרנים- בהם להסתכל אור להבדלה...כרעים- כריעת ברכיי לתפילה. בברכיי- אני נעשה **סנדיקוס** לילדים הנימולים". חכמי דרום צרפת כהראב"ד (השגותיו על הל' מילה גא-סנדקוס) והמאירי מכנים את זה שהתינוק מונח על ברכיו "סנדק". יש להניח שגם קודם לדברי **האור זרוע** הנ"ל במאה ה"ג, תרו בני המשפחה אחר סנדק צדיק שראוי לתפקיד לפחות לסימן טוב עבור הרך הנולד, אך דומה שיוקרה מיוחדת קיבל התפקיד במאה ה"ד עת כתב **מהרי"ל** בשם רבו: **מהרי" סג"ל** כשנעשה הוא בעל ברית, והוא קרוי **סנדיק** בלשון חכמים, היה נוהג לרחוץ ולטבול עצמו להכניס התינוק בטהרה לברית. ואמר- גדול מצות בעל הברית ממצות המוהל, מפני שרגליו נדמו למזבח כאילו מקטיר קטרת לשמים. ומאותו טעם כתב רבנו פרץ ע"ה מה שאין כופלין לתת בניו לבעל ברית אחד פעמים ושלוש רק לכל בן בורר בעל ברית אחר משום דאיתמר...כהן שהקטיר קטורת פעם אחת לא שנה עוד לעולם, מפני שהקטורת היה מעשיר. ומטעם זה דגדול בעל ברית יותר ממוהל...מקדימין אותו בקריאת התורה

אע"פ שמסורת ההגייה שלבני תימן היא בבליית ביסודה ולכן אינה תואמת ואינה צריכה להתאים למפעל בעלי המסורה מדבי ר"מ בן אשר ובן נפתלי, לא נמנעו בני תימן לקלוט מנהגים ארץ-ישראליים כשהוד קדומים חופף עליהם (כאחיהו בצציזת בק"ש וכדו) האם כזו היא המשמעות הייחודית שהוענקה לסנדק הברית בקהילות ישראל? התשובה היא- לא. ונבאר: המנהג לצרף למעמד המילה "**כסא של אליהו**" נזכר כבר בפרקי דר"א פ"כט (רמב"ם יחס מדרש זה לר"א הגדול, אך במחקר מקובל שנתחבר במאה ה-8 אע"פ שלעמים מקורותיו קדומים בהרבה. גם ניכר בו פולמוס אנוני-מוסלמי) שם נאמר שאליהו התלונן על שהעם מפר ברית ובתגובה ענה ה': "חייך שאין עושין ברית מילה עד שאתה רואה בעיניך. מכאן **התקינו חכמים** (לשון זו שלדרשן מורה על מנהג מקומי נפוץ בלבד) לעשות כסא אחד מכובד למלאך הברית- שנקרא אליהו ז"ל מלאך הברית"עכ"ל. אך אין מכאן ראייה לקדימות מנהג הסנדקאות בישראל, כיון שעל הכסא הרם לא ישב הסנדק כנהוג בימינו, כמו שגם את **כוסו של אליהו** בליל הסדר לא שותה עורך הסדר אדרבה, יש להניח שכסא זה נותר ריק שכן סתם מלאכים אינם נראים לעין האנושית. וכך נהגו **בצנעא** להניח הכסא בפתח האולם **והסנדק לא ישב עליו** (הליכות תימן עמ' 225) **ומהרי"ץ** כתב שהניחו כסא של אליהו בשמאל הפתח, משמאל למוהל, כך שהנימול בין הימין שבו המזוזה, לבין כסא של אליהו (ע"ה). בס' **הערוך** שלפנינו נמצא כתוב בערך סינדקוס "הביא מילה זו בעל הילקוט...פי' בלשון יווני ורומי פטרונו ופרקליט" ופשוט שלשון זו היא הוספה מאוחרת ואינה

מנהיגות אז והיום

הטקס השנתי
לזכרו של עובדיה בן שלום

15.8.2019

יום חמישי י"ד אב תשע"ט

בשעה 19:00

היכל התרבות

ע"ש אריק איינשטיין

רח' בני ברמן 6 נתניה

קטעי אומנות

משה ענקי < אמיתי אריבא < ערן צנחני

חלוקת מלגות בשיתוף
הפדרציה העולמית של
הקהילות הספרדיות

ברכות

ד"ר יגאל בן שלום האגודה לטיפוח חברה ותרבות
מר חיים כהן הפדרציה הספרדית

על מנהיגות

תא"ל (במיל) שלום בן משה - ראש העיר ראש העין
תא"ל (במיל) אביגדור קהלני - גיבור ישראל
תא"ל (במיל) רונן שמחי - טייס קרב

כרטיסים בעלות 25 ₪

ניתן לרכוש אצל יפה לוי 054-3516699 | מירב קעטבי 050-8780060 ובמזכירות האגודה 09-8331325

היסטוריית יהודי תימן

"מגילת-תימן" - המחצית השנייה של המאה ה-18 - רבי יחיא צאלח - המהרי"ץ (1715-1805)

דוד חוברי

עם שנת הכתיבה יש מקום להסיק כי אכן הוא המחבר ולא אחר. מה גם שמטבעות הלשון המובאות בחיבור זה חופפות ללשונו של המהרי"ץ בחיבוריו האחרים. לצערנו תחילתו של החיבור וסופו לא שרדו ולכן קשה לדעת מה הייתה מגמתו ומה דחף אותו לכתוב חיבור היסטורי זה. לפיכך עלינו לנסות להבין זאת מגופו של החיבור. המסגרת הכרונולוגית פותחת מסוף ימי בית ראשון ועד ימיו בשנת 1783, למעשה מקיף המחבר 2400 שנות גלות. יתכן, טוען פרופ' טובי, שהחיבור נכתב לבקשתו של מישהו שביקש לדעת את תולדות יהודי תימן, אולי אחד מהאישים המרכזיים של יהודי קוצ'ין בהודו איתם עמד המהרי"ץ בקשרי מכתבים במשך עשרות שנים. חיזוק לדבר ניתן בכך שההעתקה הראשונה שהיא גם היותר מושלמת הגיעה מהודו. ב"מגילת תימן", תוך כדי האזכורים ההיסטוריים ובהגיעו לתיאורו של הרמב"ם והשפעתו על יהודי תימן, מדגיש המהרי"ץ שזהו הקודקס ההלכתי המחייב את יהודי תימן. יש לזכור כי הוא כותב זאת על רקע חדירתו של ה"שולחן ערוך" לתימן ומאצו של מורו ורבו של המהרי"ץ ר' דוד משרקי לבססו כקודקס הלכתי קובע במקום הרמב"ם. המהרי"ץ היה זקוק לאומץ רב ולמעמד חזק כדי לצאת נגד רבותיו כולל ר' יחיא עראקי בנו של הנשיא ("אלאוסטא"). רמת הדיוק של כתיבתו ההיסטורית אינה מדויקת

בתקופה זו זכתה יהדות תימן להצמיח מתוכה את אחד מגדולי הדור שבכל הזמנים ר' יחיא צאלח המכונה בפי כל המהרי"ץ. הוא היה הבולט ביותר משפע תלמידי החכמים בני דורו שעל חלקם סיפרתי בעבר. מלבד היותו תלמיד חכמים מובהק ששלט במרחב הידע התורני והספרותי שהיה ידוע בזמנו הוא הותיר בידינו גם ידיעות היסטוריות חשובות ביותר על יהדות תימן בחיבורו "מגילת תימן" זוהי כרוניקה שלמרות היקפה המצומצם נודעת לה חשיבות רבה בשל היותה החיבור ההיסטורי היחיד הסוקר את תולדות יהודי תימן מזמן גלותם לארץ זו ועד העת החדשה. בשנת 1986 הוציא פרופ' יוסף טובי מהדורה מעודכנת של חיבור זה תוך שימוש במקורות מקבילים מכתבי יד מוסלמיים וממחקרים חדשים שעשו הוא ואחרים. בפרק זה אספר על חיבורו הנ"ל ובפרקים הבאים אכתוב על פעולותיו ומפעליו לחיזוקה הרוחני של קהילת תימן.

מחיבורו זה קיימות שתי העתקות המצויות באוסף כתבי יד ששון. במקור לא נכתב כי המהרי"ץ הוא המחבר ולמעשה את השם "מגילת תימן" ניתן לחיבור בעל האוסף ומהדירו ר' סלימאן ששון. הייחוס למהרי"ץ נמצא בהעתקה השנייה של ר' יהודה בן יוסף קרוואני. כמו כן מתוך אזכורים של אישים מפורסמים בני משפחת עראקי אותם מזכיר המחבר כבני תקופתו ובהצלבה

גלו יהודי תימן ממקום מושבם המקורי במבצר ליד צנעא אל תוך העיר ובין חומותיה, ומאוחר יותר לאחר גלות מוועז איך הוצאו אל מחוץ לחומות. הוא שם דגש על גלגוליה של הקהילה היהודית בצנעא לאורך מאות שנים. כמו כן, ישנן ידיעות היסטוריות אודות משפחת עראקי כאחת המשפחות החשובות שתרמו לביסוס מעמדן וחוזקן של הקהילות היהודיות בתימן בכלל ושל יהודי צנעא בפרט.

ומלוטשת ככתיבתו בחיבוריו התורניים, דבר המעיד שביסס את כתיבתו זו על הזיכרון האישי והקולקטיבי בתקופתו. בחיבורו זה מדגיש המהרי"ץ את הקשרים ההדוקים של יהודי תימן בתקופת התנאים והאמוראים, שמהם קבלו את המשנה והגמרא, בנוסף לכך ששימרו בידם מסורות עתיקות יומין שעברו מדור לדור עד משה רבנו. בכך רוצה המהרי"ץ להדגיש את האותנטיות והמקוריות של יהודי תימן. בחלק אחר של החיבור מסביר המהרי"ץ בפירוט רב כיצד

מנהג הסנדקאות - המשך מעמוד 7

"בעלי הברית" יחד עם אבי הבן והמוהל, להתיר לו להסתפר ולהתגלח בימי בין המצרים (לקוט יוסי).

באשר למנהג תימן מהר"י קאפח בהליכות תימן (שם) מתאר שהנימול הונח ע"ג כרים שהונחו ע"ג מגש "האב מוסר את הילד למוהל היושב על הארץ כשרגליו מקופלות תחתיו בעוד שהסנדק יושב לפני המוהל על גבי כר עבה". ואע"פ שמהרי"ץ בע"ח העתיק לשון הרמ"א: "ונוהגים לחזור אחר מצוה זו להיות סנדק לתפוס התינוק ויפה כח הסנדק מכח המוהל..". **ע"פ התרשמותי הדלה נראה לי שיהודי תימן נמנעו מלייחס לסנדק משמעויות רוחניות וסימבוליות מוגזמות, ואף לא היתה דעתם נוחה בראיית הסנדק כפטרון או שליח של הילד, אלא העדיפו להיצמד למקורות הקדומים מהם נעדרות לחלוטין משמעויות אלו.** כדרכם התרכזו בעיקר וקיימו את המצווה בהידור רב כשהתינוק עטוף בבגדים מקושטים ובשפע סגולות להצילו מן המזיקין (הליכות תימן שם) התפללו לשלומן: "ותהי קצא לעקתיה לרחמא עלוהי" ולשלום היולדת: "יסי יתה מרי שמיא וירחם עליה".

קודם המוהל" עכ"ל. יש לזכור שבמדרש ב"ר הקדום הושוותה המילה לקטורת שכן בשעה ששל אברהם את ילידי ביתו העמידן גבעה של ערלות, וזרחה עליהם חמה והתליעו ועלה ריחן לפני הקב"ה כקטורת סמים". וגם **בזוהר** לך הובאה תפיסה זו של המילה כקרבן ושל אבי הילוד כמקריבו: "כל מאן דקריב בריה לקרבנא דא כאילו אקריב כל קרבנין דעלמא לקמיה דקודשא בריך הוא וכאילו בני מדבחא שלימתא קמיה, ובגין כן בעי לסדרא מדבחא למגזר עליה האי קיימא קדישא". (כלומר משום כך יש לסדר את מעמד הברית כמזבח). **הש"ה** סיכם: "נמצא המוהל במקום הכהן העובד, והסנדק- הוא מזבח". עד שהתקשו כמה פוסקים מדוע מצוה מן המובחר למול בברזל(הל מילה בא) הרי אין להניף ברזל על המזבח? ותרצו מה שתרצו. ע"פ מקורות אלו התפתחה באחרונים ספרות מנהגית רחבה ואף נוסח תפילה לסנדק שחיבר החיד"א: "הִנֵּה אֲנִי בָּא לְהִיּוֹת סַנְדֵּךְ וְאֶהְיֶה כֶּסֶף וּמִזְבֵּחַ לַעֲשׂוֹת הַמְּלָאָה... יִרְשָׁאֵיהֶּ מִזְבֵּחַ כְּפָרָה... וּבְפָרֵט מֵה שְׂפָגְמָתִי בִּירְכֵי וּבְאוֹת בְּרִית קִדְשׁ" (מתוך ספרו עבודת הקודש). והיו שנהגו לקנות זכות מצוה זו בדמים. אף הסנדק נמנה בכלל

קול קורא לכנס הבינלאומי השביעי לחקר יהדות תימן

אנו שמחים להודיעכם כי בימים
שני-רביעי, כ"ט בשבט-א' באדר תש"פ

24-26 בפברואר 2020

ייערך הכנס הבינלאומי השביעי לחקר יהדות תימן
מיסודה של האגודה לטיפוח חברה ותרבות,
בשיתוף מכון בן-צבי לחקר קהילות ישראל במזרח

הכנס יתקיים במכון בן-צבי בירושלים

חוקרים מכל התחומים מוזמנים להגיש את הצעותיהם
להרצאות ולמושבים בנושאים הבאים:

בין יהודים למוסלמים בתימן, היסטוריה, ספרות, תרבות, פילוסופיה,
קבלה והגות יהודית בתימן, יוצרים בני תימן בספרות החדשה,
עלייה והתיישבות, פעילות ציבורית של יוצאי תימן בישראל ועוד.

בכוונתנו להוציא לאור הרצאות המעובדות כמאמרים
בקובץ מיוחד לאחר הכנס, לאחר שיפוט כמקובל.

הצעות להרצאות ולמושבים, בצירוף תקציר שלא יעלה על 200 מילים
לכל הרצאה, יש לשלוח עד ליום ראשון, א' באלול תשע"ט, 1.9.2019
לד"ר אריאל מלאכי, בכתובת:

ariel@amlaw.co.il

בכבוד רב,

הוועדה האקדמית של הכנס

הליכות ומנהגים: סדר השבת

דוד חוברי

שנתחבר במאה ה-15 נתחבב מאוד על יהודי תימן כי הכיל בתוכו דברי מוסר רבים המושפטים על המדרש, ההגדה, המשנה והתלמוד, הגאונים, דברי הראשונים: הרי"ף, הרא"ש והרמב"ם ואפילו מדברי האחרונים בני זמנו. יש לציין שלמרבית הפלא למרות היותו חכם ספרדי מובהק שנמנה על רבותיו של ר' יוסף קארו בכל זאת ספרו לא נתחבב על קהילות ספרד כפי שנקלט היטב על ידי יהודי תימן. אגב, באחד מסיורי בבית הכנסת העתיק בצפת על שמו של ר' יצחק אבוהב לא מצאתי בבית הכנסת עותק ראוי לשמו מחיבורו הנפלא "מנורת המאור" בעוד שבבתי הכנסת התימניים בכל רחבי הארץ תמצאו עותקים רבים בספריית בית הכנסת שזכו למהדורות לא מעטות במהלך השנים ולאחרונה אף למהדורה מורחבת ומדוייקת עם פירושים נוספים והגהה בניקוד מדויק לפי מסורת יהודי תימן ע"י אדם בן נון בהוצאת מכון שתילי זיתים לחקר יהדות תימן.

לאחר התפילה נהגו במקרה וחלה אחד מהחבורה ולא הגיע לבית הכנסת ללכת לביתו ולברקו כמאמר חז"ל שבקיום מצוות ביקור חולים נוטלים ממנו אחד משישים מחוליו. היו נכנסים לביתו קבוצות קבוצות כשכל חבורה מתיישבת לדקות ספורות שבסיומן מברכים את החולה בנוסח הבא: "שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבא וזכות השבת תגן בעדך".

מיד מגיעים הביתה מקדשים על היין ואוכלים כובאנה, אלה שלא אכלו לפני המוסף. במידה ומתכוננת יציאה לבית שמחה כלשהי הרי שמראש האישה הכינה את התקרובת שלוקחים עימם לבית השמחה ומיד יוצאים לשם ללא עיכוב שהרי מקום הקידוש הוא במקום הסעודה. וכשהם בביתם תיכף לאחר הקידוש משנן האבא עם הילדים את פרשת השבוע החדש כשבינתיים האמא עורכת את הג'עלה על השולחן. לאחר אמירת ברכות על התקרובת שרים שירי שבת ובסיומן מוגשת ארוחת הבקר שריחותיה כבר מלאו את כל הבית

בית הכנסת תופס את המקום המרכזי בחיי היהודי התימני הן בימי החול ובוודאי ביום השבת. מאחר ומבלים שם שעות רבות בלימוד ובתפילות יש צורך מחייב לקבוע כללי התנהגות ברורים וחד משמעיים על מנת לשמור על קדושת המקום בכלל ועל הסדר הציבורי בפרט. לצורך זאת נקבעו כללי התנהגות שאין לדבר שיחה בטלה בשעת התפילה ובפרט בזמן קריאת התורה, שחייבים לשמוע את הקורא על כל אות ואות שאם לא כן אין יוצאין ידי חובת קריאת התורה. במידה ואחד מהמתפללים לא שמר בהקפדה על הסדר וגרם להפרעה, או להקמת שאון בבית הכנסת בזמן קריאת התורה ולא שעה לגערת החזן ולא קבל על עצמו את משמעת הממונים על הסדר והשקט הציבורי המתבקשים, אזי לאחר קריאת ההפטרה מתפנים הממונים לטפל בו ללא כל דיחוי ואומרים לו באמירה חד משמעית: "קום כבוד המקום" שפירושה: עמוד וצא מיד מבית הכנסת. למעשה הוא מסולק לאלתר ואכן הוא מצייט ללא עוררין. אדם שכזה אינו רשאי לחזור ולהתפלל אלא אם כן הוא חוזר בו מהתנהגותו הנלוזה תוך שילוב של דברי התנצלות, הן כלפי הממונים והן כלפי הציבור בפרהסיה. למעשה מוטלים עליו דברי וידוי בנוסח קבוע וידוע מראש שעליו לשאתם בפני ציבור המתפללים בטרם ישוב למקומו. זה נעשה באחד מימות השבוע ולהלן נוסח הוידוי (דברי ההתנצלות והחרטה): "חטאתי לפני ה' אלוהי ישראל ולספר התורה הזה ולכם" וכל הציבור עונים לו פה אחד: "מחול לך, שרוי לך, אחינו אתה מאחר שקיבלת עליך את הדין". בדרך זו הצליחו למנוע אם כי לא לחלוטין את הפרות הסדר בבית הכנסת. בטרם הוכנס ספר התורה להיכל מברכין את הציבור ומוסיפין "מי שברך" למתנדבים ולנצרכים לרפואה. לאחר הכנסת הספר לארון הקודש מוחזרת התיבה ממרכז בית הכנסת לקדמתו ומסיימים התפילה על סדרה. מנהג יפה פשט בתימן לקרא פרק ממנורת המאור על הסדר או מענייני דיומא. ספר זה, לרבי יצחק אבוהב,

מדכני יצהרי

• קד קלת לך יא חסין אלעמל: תגלס עזב /
 כמא אלזואגה תריד פי אלכבית קהוה וחב:
תרגום: הן אמרתי לך יפה המעש כי תישאר רווק,
 כיון שהנישואין מצריכים בבית קפה והתבואה.

• קד קלת לך יא חמאר יא אבן אלחמאר: לא
 תלכטב אלכנת ד'י עאד אמהא / ד'י תסרק אלמלח
ואלחלפה טחין, אמא עויד אלחטב פי זגנהא:
תרגום: הן אמרתי לך, הוי חמור בן חמור: אל
 תארס הבת שעדיין אמה בחיים: כי היא תגנוב
 את המלח וגרס התלתן, ואת עצי ההסקה תסתיר
 בבית שחיה.

פירוש: מאמר זה, לקוח משיר היתולי המתאר
 כביכול חיי שחיתות מפי אם הבעל השונאת את
 כלתה, ומונה בפני בנה את פגמיה של אשתו,
 במטרה להוכיחו, שבחירתו הייה מקח טעות, ואילו
 שמע לעצתה, יהיה זוכה לאשה הגונה, לעומת זו
 השולחת ידה בגניבת המצרכים החיוניים.

• קד כנת פי נעמה ומשקר אעוג / קאלת לי
אלנעמה: קום תזונ:
תרגום: כבר הייתי מאושר ובידי זר פרחים נטוי;
 אמר לי האושר: קום התחתן.

ד"ר כרמלה אבדור

דקה, כשח; ענק חזה

מקום: צנעא

תאריך ייצור: המאה ה-20

חומרים: כסף

תיאור הפריט: גירסה של ענק דקה משופעת
 בקמיעות: בית קמיע גדול במרכז, ושניים קטנים
 - בצדדים; ובעיטורים סמליים על חרוזי הכסף
 - דגם עדשה (בלסנה) - גרגר כסף מוקף בחוט
 קפיצי או חוט שזור) ודגם שעורה (שעיריאת),
 שנועד להדביק את העונדת בפוריית הדג; ואילו
 בכוחם של חרוזי ה"ענבר" (כהרב = חשמל)
 למשוך את הכוחות הקוסמיים המטיבים.

צילום: יואר חובב

מורשת יהדות תימן - המשך מהעמוד הקודם

בעל-פה לוגמים מעט קהווה ונכנסים לישון שנת
 צהרים מאחר והיו ערים כמעט כל הלילה. בשעת
 מנוחה זו כל הרובע היהודי נם את שנתו כבאמצע
 הלילה.

היות והוטמנה מבעוד יום בתנור שנפתח זה עתה.
 לאורך כל סעודת השבת הקפידו ללמד את הילדים
 נימוסי שולחן ודרך ארץ על מנת להרגילים בכך
 מעת שהם קטנים. לאחר ברכת המזון שנאמרה

מסחר וצרכנות במשפט העברי

על התשובה ועל תקנת השבים

עו"ד ר"ח אריאל מלאכי

"אף על פי שהתשובה והצעקה יפה לעולם, בעשרת הימים שבין ראש השנה ויום הכיפורים היא יפה ביותר, ומיד היא מתקבלת, שנאמר 'דרשו ה' בהימצאו, קראוהו בהיותו קרוב'". כך מדגיש לנו רבנו הרמב"ם בהלכות תשובה (ב.ח).

חז"ל מייחסים ערך רב ביותר לתשובה. הערך הגדול של החזרה בתשובה, איננו עניין ליחיד בלבד. חכמינו ז"ל ראו גם את חובתם וחובת הציבור לסייע לבעלי תשובה, ואף הביאו את הדבר לידי ביטוי מעשי במשפט העברי במסגרת "תקנת השבים".

כך נאמר במשנה בגיטין (ה.ה): "העיד ר' יוחנן בו גדגדה... על המריש הגזול שבנאו בבירה שיתן את דמיו". ומבאר הרמב"ם על אתר בפירושו המשנה: "מריש – קורה, ועל פי דין זה תדון בכל דבר גזלה אם עשה בה הגזלן מעשה שאי אפשר להסירו אלא בהפסד מרובה שמשלם דמי אותו הדבר אשר גזל בלבד. ולא עשו דבר זה אלא מפני תקנת שבים, כדי שלא תקשה דרך תשובה על העבריינים".

וכך מסכם את ההלכה ברמב"ם בהלכות גזילה ואבידה (ז.א): "כל הגזול, חייב להחזיר הגזילה עצמה, שנאמר: 'השיב את הגזילה אשר גזל' (ויקרא ה. כג). ואם אבדה או נשתנית, משלם דמיה... אפילו גזל קורה, ובנה אותה בבירה, הואיל ולא נשתנית, דין תורה הוא שיהרוס את כל הבניין ויחזיר קורה לבעליה, אבל תיקנו חכמים מפני תקנת השבים, שיהיה נותן את דמיה ולא יפסיד הבניין, וכן כל כיוצא בזה".

אם כן, מדין תורה שהגזלן חייב להחזיר הגזילה

עצמה. אלא, שחכמינו ז"ל ביקשו להקל על הגזלן לשוב בתשובה. לפיכך, למרות שמדין תורה על הגזלן להשיב את הגזלה עצמה, בנסיבות בהן חששו חכמינו ז"ל שהשבת הגזלה עצמה תקשה על הגזלן לשוב בתשובה בשל גרימת הפסד מרובה - לא חששו חז"ל להתקין תקנה, בניגוד לדין תורה, שיוכל הגזלן להחזיר ממון תמורת הגזלה, ולא את הגזלה עצמה. זהו עיקרה של תקנת השבים.

צא ולמד, עד כמה חשובה וחיביבה התשובה לפני המקום ברוך הוא, עד כדי כך שחכמים הסיגו דין תורה מפני התשובה, כדי ל עודד את השבים ואת התשובה. ואכן, אומר הירושלמי (פאה.ה.א): "אין כל דבר עומד בפני בעלי תשובה". וכפי שנאמר בשם רב האי גאון בתשובה: "שורת הדין שאין לך דבר שעומד בפני התשובה, אלא כל השבים שהקב"ה יודע כי נתחרטו על מה שעברו מן הכיעור, וכי שמו אל לבם שלא ישובו עוד לכמהוהו, הוא מוחל להם. ובני אדם, אף על פי שאינן יודעין הנסתרות, ואין להם אלא הנגלות, כשעבר זמן הרבה, ואין נראה עליו לא בגלוי ולא בסתר דבר שלא כהוגן, והלב מאמין בו כי חזר - מקבלין אותו" (כל.ב).

ומסכם הרמב"ם: "כמה מעולה היא מעלת התשובה. אמש היה זה מובדל מאלקי ישראל, שנאמר: 'עוונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלוקיכם', והיום הוא מודבק בשכינה, שנאמר: 'אתם הדבקים בד' אלוקיכם'. צועק ונענה מיד, שנאמר 'והיה טרם יקראו ואני אענה'. ועושה מצוות ומקבלים אותן בנחת ובשמחה, שנאמר: 'כי כבר רצה האלקים את מעשיך'. ולא עוד אלא שמתאווים להם, שנאמר: 'וערבה לד' מנחת יהודה וירושלים כימי עולם וכשנים קדמוניות' (רמב"ם, הלכות

תשובה ז.ז).

אהובה בן שלום

- **פיתוח מיומנויות:** במשא ומתן גם מול הילדים, גם מול בן הזוג וגם עם הצוותים החינוכיים.
- **פיתוח נפרדות:** בין הבית ובין החוץ. ההבנה שהבית הוא תת מערכת שלמה מול המערכות האחרות ולכן נדרשים הגיון והוגנות בכל הקשור להגדרת חוקים וגבולות.
- **גמישות:** הורים נזקקים לפעמים לעשות החלטות בין ילד שזקוק להם יותר לבין ילד שזקוק להם פחות.

אחד הדברים שמאפשרים פתרון לשלב ההכנה לתחנה השלישית זה הבנת המשפחה כארגון עם הגדרת גבולות ואיך אנחנו מיישמים אותם בתוך הבית. ברגע שאנחנו שומרים על הגבול אז יש פניות לעשות דברים אחרים. הצבת הגבולות חשובה מאוד לא רק בתחנה השלישית אולם אנחנו מתקשים ללמוד תורה זו לפני כן. אנחנו מזהים שמישהו חצה את הגבול רק לאחר החציה ולא רגע לפני ואז זה מאוחר. את הגבול אני שם לעצמי זה המקום שאני אומר: לא מתאים לי.

איך הצבת גבול שומרת עלינו בתחנה השלישית?

דוגמא: כניסה לכתה א'. ילד בכור יש לו עוד 2 אחים. אם לא נדע לזהות את הגבולות שלנו, אז נהיה מאוד מעורבים בהכנת שעורי הבית, בשיחות עם המורה, בתיקון שיעורי הבית ועוד. הצורך בגבול נובע מכך שיש לנו צורך בסימביוזה עם הילד הראשון בתקופה הראשונה. אם מבינים את חשיבות הגדרת הגבולות זה מאוד עוזר לנו בהתנהלות היומיומית במשפחה.

מגישה: אהובה בן שלום, מאמנת אישית ומנחת קבוצות על פי שיטת אדלר. להזמנת הרצאות:
ahuvabns@gmail.com 050-2399543

בפינה זו אנו מדברים על מעגל חיי המשפחה כאשר השיח הוא לא רק על הצלחות אלא גם על הקשיים בכל שלב ושלב בחיי המשפחה החל מהקמת משפחה, הולדת הבן הראשון, גידול הילדים, התרוקנות הקן והזקנה. מאחר והשיח הוא כאמור גם על קשיים, העליתי במאמרים הקודמים נושאים הקשורים בהבנה מהו משבר ומהו מעבר. בגליון הקודם דיברנו על התחנה השנייה עם הולדת הילד הראשון, דיברנו על הצרכים של ההורים לעומת הצרכים של דור הסבים והסבתות וכיצד ניתן לגשר על הפערים.

בגליון זה נדבר על **התחנה השלישית** – משפחה צעירה

מדובר על תחנה שבה המשפחה מתרחבת מעבר לילד אחד או כאשר הילדים יוצאים למסגרות כמו גן, בית ספר וכדו'. בתחנה זו אנחנו ההורים קופצים ישר לתפקיד ההורות ולרוב זה "על חשבון" הזוגיות.

כל הקשיים של הורות ליותר מילד אחד יושבים על מגוון התמודדויות שהורים צעירים נדרשים להתמודד מולם, החל בחלוקת התפקידים בתוך הבית, בפנאי לזוגיות, במציאת עצמי ושאלת ההתפתחות המקצועית תוך כדי גידול מאוד אינטנסיבי של ילדים קטנים. הילדים לומדים על העולם דרך מה שקורה בבית. ואז יש שאלות ובקשות שמעמידות אותנו ההורים מול דילמות הקשורות בערכים עליהם אנחנו משתייכים את הבית. נמצא שילדים ישאלו שאלות כמו: למה בבית של החבר שלי מותר לראות טלוויזיה? שאלות כשרות, מה מותר ומה אסור. כאן יש התנגשות עם ערכים. עד כמה אנחנו מאפשרים ועד כמה אנחנו נוקשים. התחושה שלנו שזה לא רק בידיים שלנו היא תחושה נכונה. בדרך כלל הורים לא עסוקים בלפתור את הדילמות כשהן קטנות ואז יש צבירה של בעיות ועולמים להגיע משבר.

בתחנה זו אנחנו נדרשים למספר דברים:

חדש

הופיע גליון 35 של כתב העת תהודה
בעריכת אדם בן-נון

תהודה

כתב עת למורשת יהודי תימן

האגודה לטיפוח חברה ותרבות, תיעוד ומחקר
גיליון 35 - תשע"ט

בגליון מאמרים מרתקים בנושא מורשת יהודי תימן ותרבותם.
ממיטב החוקרים והכותבים.

ניתן להזמין באתר האגודה ובטלפון 09-8331325
עלות 40 ש"ח בלבד והמשלוח חינם !

פעילות האגודה

- ימי עיון ותרבות
- הוצאת ספרים
- מלגות לסטודנטים

- הוצאת כתב העת המדעי - תימא
- הוצאת כתב העת - תהודה
- המרכז לחקר יהדות תימן ותרבותה
ע"ש עובדיה בן-שלום במכון בן-צבי
- חוגי שירה וסעמי המקרא

- מוזיאון יהדות תימן בנתניה
- המכון לכתבי יד ע"ש יהוא גרנדי
- ספריית עיון ומחקר
- ארכיון המוסיקה והצליל בניהול איחבור פנחס
- פעילות בקרב העולים החדשים מתימן

